

psychological and explicit. In the center of the estimated paradigm is statehood – a necessary condition for the development of any nation. The words Ukraine and the State function in newspaper texts as synonyms and are distinct markers of the historical period of independence. In the minds of 90's people of the twentieth century, thanks primarily to the media, the idea of a positive role of the state in the socio-political life of society was established. In accordance with the mood of the frequency period there are positively estimated explicit meanings for the word state.

A critical view of the events and phenomena in Ukraine implements the use of negative evaluative linguistic resources. All positive changes, as a rule, are not due to, but contrary to processes in the state, the negative scale of which reveals procedural nouns with synonymous series with a distinct pessimistic connotation.

Ukraine is one of the centrospheres of the language of modern periodicals, which holds in its structures the values of social life, the worldview, the linguistic picture of the world. The media verbal means and reflect the axiology of the realities of modern Ukraine in the context of the socio-political, cultural trends of the epoch, and ensure the living flow of certain systems of views, values of one person, the whole collective, the political party to the consciousness of the general public. The semantics of evaluative units of journalistic style reflects a public understanding of history and modernity, which is activated by units of the national language and fixes a new stage in the development of its functional-style paradigm.

УДК 070.41 (045)

Лілія Бурківська,
Дзвенислава Бурківська

НАЗВИ ОСІБ У РЕГІОНАЛЬНОМУ ГАЗЕТНОМУ ТЕКСТІ (НА МАТЕРІАЛІ ТИЖНЕВИКА «РЕПОРТЕР»)

Стаття присвячена аналізу номінацій жінок і чоловіків в івано-франківському обласному тижневику «Репортер», характеризує склад відповідних лексико-тематичних груп, визначено їхню роль у мові регіональної преси. Подано висновки про особливості вживання назв осіб у зв'язку з сучасними тенденціями динаміки літературної норми.

Ключові слова: регіональний газетний текст, жінка, літературна норма, назва особи, назва-характеристика, регіоналізм, чоловік.

The article is devoted to the analysis of nominations of women and men in the Ivano-Frankivsk regional weekly «Reporter», the composition of the relevant lexical and thematic groups is characterized, their role in the language of the regional press is determined. The conclusions about the peculiarities of using the names of people due to the modern tendencies of the literary norm are made.

Key words: regional newspaper text, woman, literary norm, name of person, name-characteristic, regionalism, man.

Стиль засобів масової інформації характеризується популярним, чітким викладом, орієнтованим на швидке сприймання повідомлень, на стислість і зрозумілість інформації, на експресивність вислову і максимальний вплив на читача. Мова преси зорієнтована на загальнолітературні норми, зокрема на поширені в загальномовній практиці наукові терміни й запозичення, на газетні штампи. Новації в лексичному складі, словотвірній будові, активні процеси в синтаксисі й нові тенденції у стилістичній системі сучасної літературної мови насамперед позначаються на мові ЗМІ. Саме в ній виробляються певні соціальні та мовні стереотипи. Отже, мова друкованих періодичних видань особливо чутлива до зміни соціальних оцінок літературної норми.

Дослідження лексико-семантичних змін у газетних текстах здійснюють доволі активно. Проте, як вони пов'язані з актуалізацією соціальних образів чоловіка та жінки, допоки не простежували. Цікавий, з нашого погляду, матеріал дає івано-франківський обласний тижневик «Репортер» (для аналізу вибрано матеріал №№ 1–3 за січень 2014 року). Зазначене видання орієнтоване на висвітлення актуальних регіональних новин у сфері політики, економіки, культури та спорту. Відповідно для представлення такої інформації журналісти спираються на певні типи номінацій, зокрема назви осіб, назви-характеристики.

Отже, яким постає соціальний образ **жінки** в аналізованих текстах? Насамперед відзначаємо в номінуванні осіб

жіночої статі традиційні способи ідентифікації – на ім'я, на ім'я та по-батькові, загальні назви *жінка* та *пані*, напр.: *Бо вже не буде ані презентів, ані букетів, ані її, незнайомої жінки*; «Репортер» знайшов *пані* Галину Рудей у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців.

Ряд вторинних номінацій жінки утворюють назви-характеристики за типом її соціальної ролі, а саме:

1) назви спорідненості, зокрема й притаманні регіональному різновиду усної розмовної мови: *бабуся, бабця, вуйна, донька, дружина, родичка, сестра-близнючка*, напр.: *Далі рукою подати до мети нашої подорожі – будинку на самому узвишші, де живе із бабусею красуня Марічка*; *Вуйна дуже дорожила малою, бо саме втратила власне дитя*;

2) назви осіб за близькістю, за спільністю певної ролі, ситуації: *вихованка, мешканка, подруга, співмешканка, супутниця*, напр.: *Моя супутниця – мешканка цього ж села, колишня журналістка обласного радіо, поетеса Анна Космач*;

3) назви осіб за місцем проживання: *івано-франківчанка, калушанка*, напр.: *Перша – це досвідчена 27-річна івано-франківчанка Надія Діденко, яка виступає у фристайлі (лижна акробатика)*; *Розповідає калушанка Тетяна Василів*;

4) назви осіб за професією чи родом діяльності у формі жіночого роду: *вчителька, дослідниця, журналістка, майстриня, медсестра, поетеса*, напр.: *Дослідниця архітектури Жанна Комар побачила у мазепинських атлантів стиль львівського скульптора Зігмунда Курчинського*; *Я працювала на пекарні в Городенці, під час роботи мені відрізало чотири пальці, – розповідає майстриня*;

5) назви посад, професій, звань у формі чоловічого роду: *архітектор, бухгалтер, ветеран, дієтолог, інспектор, лідер, перукар, продавець*, напр.: *Дуже допомогла архітектор Світлана Кос, яка створила комп'ютерну графічну модель фортеці, а також начальник відділу охорони культурної спадщини міськвиконкому Ігор Панчишин – він виступив у ролі суворого критика*; *На перетравлення їжі потрібно багато енергії, – пояснює дієтолог Наталя Попович*;

б) назви осіб за видом занять як у формі як жіночого (гандболістка, лижниця, призерка, спортсменка, футболістка, чемпіонка), так і чоловічого роду (бомбардир, воротар, гравець, тренер, фітнес-тренер), напр.: Тамара Сабатян стала **призеркою** першості України, а згодом – **чемпіонкою** країни у змаганнях за призи клубу «Стрімкий м'яч», відчула смак перемоги в міжнародних турнірах у Польщі, Литві, Румунії та Україні; Майже у всіх цих змаганнях її визнавали то кращим **гравцем**, то кращим **бомбардиром**.

Спостерігаємо переважання форм чоловічого роду у сполученнях іменника (назва жінки) з прикметником: *кращий бомбардир, кращий гравець, старший інспектор*.

Традиційні і субстантивовані назви жінок: **Найменша** – Наталя – перукар, її навіть до столиці запрошують творити зачіски в народному стилі; Батьківську справу нині продовжує **найстарша** – Анна Фартушинська, викладач Косівського інституту декоративно-прикладного мистецтва. А також назви осіб жіночої статі з використанням відчислівникових форм на зразок: *27-річна, 24-річна, дев'ятнадцятирічна*.

Спільне і відмінне відзначаємо щодо вживання номінацій на позначення **чоловіків**. Їхній соціальний портрет створюють відповідні власні назви, а також:

1) назви спорідненості, напр.: *Але сам у ній не жив – чи подарував, чи продав своєму **братові** Емілію; Черговим власником кам'яниці став **син** і спадкоємець покійного Лазар;*

2) назви осіб за перебуванням їх у певній ролі, ситуації: *борець, в'язень, мандрівник, першопроходець, першореконструктор, свідок, шпигун*, напр.: *У 1672 році до Станиславова завітав голландський **мандрівник** і, за сумісництвом, французький **шпигун** Ульріх фон Вердум; Взяти на себе ризиковану роль **першопрохідця** чи то «**першореконструктора**» взявся доцент кафедри архітектури та дизайну Університету права імені короля Данила Галицького Зеновій Соколовський;*

3) назви осіб за особливостями розумової діяльності: *аналітик, експерт, інтелектуал, науковець*, напр.: *Він*

(Ярослав Грицак) – історик, **інтелектуал** і, на думку «Репортера», один із найкращих **аналітиків** в Україні;

4) назви осіб за соціальним станом, за місцем у суспільстві або в певному колективі: *начальник, працівник, службовець, колега, спадкоємець, власник*, напр.: Про міліцейську версію подій розпитав **начальника** Косівського райвідділу міліції підполковника Миколу Немцова; Найближчою до нас на фото є кам'яниця колишнього залізничного **службовця** Францішка Мажевського;

5) назви посад, професій, звань, роду діяльності: *автор, архітектор-реставратор, будівельник, видавець, викладач, голова, доктор, доцент, директор, забудовник, замовник, інженер, історик, інспектор, красзнавець, мер, міліціонер, охоронець, підполковник, проектант*, напр.: Тут фахівці вислухали не тільки **збудовника**, а й **автора** проекту – Ярослава Дорошенка; Тут у Станиславові мешкав **викладач** української гімназії, **доктор** філософії Андріян Копистянський;

6) історичні назви осіб, воєвода, козак: **Воєвода** планував ще наказати викласти рови і забезпечити їх зовнішніми фортифікаційними спорудами;

7) назви осіб, пов'язані з релігійною діяльністю: *душпастир, папа, священик*, напр.: Я хотів би пригадати слова **папи** Франциска, що **душпастир** повинен мати запах овечок, – говорить Шевчук.

На відміну від назв осіб жіночої статі, назви чоловіків виявляють специфіку їхніх занять у суспільстві.

Зафіксовано і вживання субстантивів на зразок: *Виконавцем робіт став місцевий будівничий і архітектор Феліціян Баян; Дільничний, правда, зізнався, що головного винуватця бійки одного разу затримували за адмінпорушення.*

Для позначення місця проживання чоловіків вживають відповідні прикметники – *голландський, івано-франківський, місцевий, міський, селищний, станиславівський, франківський, французький.*

Для висвітлення регіональних мікротем, де треба характеризувати осіб за національною чи етнічною належністю, журналісти «Репортера» використовують

множинні форми іменників для називання осіб обох статей, напр.: *Вірмени і русини, тобто греки, також мають по одній церкві, – свідчить мандрівник; Крім поляків, вірмен та українців, яких тоді називали русинами, у місті також мешкали євреї.*

З погляду сучасної мовної практики цікаві спостереження щодо специфіки номінування осіб за професією, посадою та званням. Як свідчать наведені вище приклади, у 90-х рр. ХХ ст. переважають форми чоловічого роду. Отже, для івано-франківського соціального середовища показові номінації *активіст, архітектор, бухгалтер, викладач, водій, гендиректор, дієтолог, інспектор, журналіст, лідер, підприємець, продавець, психолог, фітнес-тренер, фристайліст, юрист, юрист-бухгалтер-консультант*, які не мають ознак розрізнення статі. Це явище пояснюється соціально-економічними умовами виникнення відповідних назв: у минулому такі професії, посади та звання стосувалися тільки чоловіків. Загалом відзначаємо, що в більшості номерів тижневика «Репотртер» переважає увага до постатей чоловіків, їхньої професійної сфери діяльності.

Вибрані для аналізу номінації, простеження їхніх функцій у регіональній пресі виявляє орієнтацію на загальні літературні норми. Утім, залежно від теми повідомлення і жанру інформування автори матеріалів вдаються, спорадично, до регіоналізмів.

Статтю отримано 28.05.2017

Liliia Burkivska, Dzvenyslava Burkivska

THE TITLES OF WOMEN AND MEN IN THE REGIONAL NEWSPAPER TEXT (ON THE MATERIALS OF THE WEEKLY «REPORTER»)

The nominations for women and men based on the materials of the regional press, in particular the Ivano-Frankivsk regional weekly «Reporter», are analyzed.

We should note that while nominating the females the traditional methods of identification are used such as by name, name and patronymic, the common names «woman» and «lady».

Some of the secondary categories of *woman* form the names-characteristics according to the type of social realization such as 1) names of kinship, in particular they are typical for regional type of oral spoken language; 2) titles of people by closeness, by their staying in the particular role and situation; 3) people by their place of residence; 4) title of people denoting their profession or occupation in the female form; 5) names of positions, profession, ranks in the male form; 6) titles of people by type of employment both in the female and male forms.

The predominance of male forms in the titles of women, which form the combination of a noun with an adjective, is observed: e.g. the best scorer, the best player, the senior inspector.

The substantiated names of women (*the smallest, the oldest*) as well as the female names by using numeric forms are also typical (*twenty-seven-year-old, twenty-four-year-old, nineteen-year-old*).

There are some common and distinguishing features in using the nominations for naming **men**. Their social portrait is formed by certain proper names, as well as the names of kinship; names of individuals by their staying in the particular role, situation; names of individuals by peculiarities of mental activity; names of people by social status, by their place in a society or in a team; by names of jobs, professions, titles, occupation; historical names of people; names of people related to their religion activity.

Therefore, unlike the names of women, the names of men reveal the specifics of their occupation in the society, intellectualism.

The use of substantives (*builder, district police officer*) is also recorded, and the certain adjectives are used to indicate the place of residence of the men – *Dutch, Ivano-Frankivsk, local, urban, village, Stanislaviv, Frankivsk, and French*.

To highlight the regional micro-themes, where it is necessary to characterize people according to their national or ethnic origin, the journalists of Reporter are using the multiple forms of nouns to name people of both sexes (*Armenians, Greeks, Jews, Poles, Rusyns, Ukrainians*).

There are some interesting observations about the specifics of nomination of people by profession, position and rank from the point of view of modern linguistic practice. As to naming the women, we can testify the observance of the established practice until the 90's of the twentieth century – the predominance of male forms. This phenomenon

is explained by the socio-economic conditions of originating the certain names: in the past, such professions, positions and titles concerned only men. In general, we note that in the most issues of the weekly «Reporter» the attention is focused on the figures of men, their professional sphere of activity.

The nominations, selected for the analysis, tracing their functions in the regional press reveal the orientation towards general literary norms. However, depending on the subject of the message and the genre of information, the authors of the news stories sporadically use regionalisms.

УДК 81'373.47:316.774

Валентина Красавіна

ЗАГОЛОВКИ-ЕКСПРЕСИВИ В СУЧАСНИХ ІНТЕРНЕТ-ВИДАННЯХ

У статті розглянуто мовні засоби вираження експресії в заголовках інтернет-медіа – метафору, метонімію, перифраз, антонімію, okazіональні новотвори, стилістично знижену лексику, фразеологічні одиниці – з функціонально-стилістичного та комунікативно-прагматичного погляду.

Ключові слова: *електронні ЗМІ, заголовок, експресія, експресив, троп, метафора, метонімія, перифраз, антонім, індивідуально-авторський неологізм, жаргонізм, фразеологізм, каламбур, парадокс.*

In the article is focused on the expressive language's means in the Internet headlines such as stylistic figures (metaphor, metonymy, rephrasing), antonyms, occasional neonyms, underestimated vocabulary, phraseological units with functional-stylistic and communicative-pragmatic view is under investigation.

Keywords: *electronic media, headline, expression, linguistic expressive means, stylistics, metaphor, metonymy, rephrasing, antonym, individually-stylistic neologism, slang word, idiom, pun, paradox.*

Нині у формуванні громадської думки (водночас і маніпулюванні нею) найактивніше беруть участь електронні засоби масової інформації. Вони найдоступніші, забезпечують швидкий інформаційний зв'язок із численною аудиторією. Поява нових технічних можливостей зумовила перехід друкованих ЗМІ, частково телебачення, радіо, в електронний